

AZ ELSŐ LENGYEL ORSZÁGOS SZELEKTIV INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁSI KONFERENCIA

Völgyes Tamás

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

A tájékoztatással szemben felmerülő, napról napra növekvő igények kielégítésének, a szakemberek releváns információkkal való ellátásának egyik leghatékonyabb módja a szelektív információszolgáltatás /selective dissemination of information - SDI/. Ennek a felismerésnek egyik következménye az Első Lengyel Országos Szelektív Információszolgáltatási Konferencia.

A konferenciának mintegy 130 lengyel és 20 külföldi résztvevője volt - az előadók között azonban arányában jóval több volt a külföldi. A meghívottak között voltak többek között az angol INSPEC szolgáltatás készítői, a francia Bulletin Signaletique kiadója és az amerikai ISI /Institute for Scientific Information = Tudományos Tájékoztatási Intézet/ képviselői, akik saját rendszereik tanulságait elemezték. Szerepelt az előadások témái között az NTMIR /Nemzetközi Tudományos Műszaki Információs Rendszer/ keretében kialakításra kerülő mágnesszalagos SDI szolgáltatás is.

Kellemetlenül érintette a külföldi résztvevőket, hogy az előzetes tájékoztatásokkal szemben a konferencia hivatalos nyelve nem az angol, hanem a lengyel volt, és csupán minden nyolc-tíz résztvevőre jutott egy-egy tolmács. Ez különösen a külföldi előadóknak feltett kérdések esetében okozott bonyodalmakat, félreértéseket.

A konferencián összesen 13 előadás hangzott el.

Az első előadásban H. PABISZ és L. TALAVOCYK /Lengyelország/ foglalkozott az SDI és egyéb információszolgáltatási formák viszonyával /SDI versus other forms of information service/. Megállapításuk szerint a tájékoztatás és tájékozódás az emberi alkotó tevékenység szerves része, így a tájékoztatás formája és módszere mindenkor a felhasználói igények szerint változik. A felhasználói igénynél két alapvető szempontot kell figyelembe venni:

a felhasználó folyamatos tájékoztatásának biztosítását;

a felhasználó szakmai kutatási, oktatási stb. tevékenységhez szükséges adatok, információk visszakereshetőségének biztosítását.

Ezeket az igényeket eddig egymástól különálló rendszerekben ki-sérelték meg kielégíteni, de a jelenleg elért fejlettségi fokon az SDI szolgáltatások kiterjesztése a retrospektív igények kielégítésére már egy rendszerben is lehetővé teszi mindkét követelmény kielégítését. Ennek eléréséhez azonban szükséges a rendszerek inputjának egységesítése.

St. KALISIAK /Lengyelország/ előadásában /The role of SDI in the national information system/ az SDI-nek az országos információs rendszerekben játszott szerepével foglalkozott. A jelen helyzet sajátosságait elemezve megállapította, hogy az SDI az információ előállítás és felhasználói közötti kommunikáció alapja. Külön hangsúlyozta azt a szerepet, amely az információ előállításának és terjesztésének folyamatában a dokumentációs központokra és könyvtári hálózatokra hárul. Ismertette a létező SDI szolgáltatásokat, az egyéni dokumentációtól az országos rendszerekig.

J. ELLIOTT-PATERSON /Nagy-britannia/ előadása az országos információs rendszerek tervezéséről és fejlesztéséről, a hozzáférhető szolgáltatásoknak és a felhasználói igényeknek az összhangjáról szólt /Planning and development of a national information system, matching available services to fill users needs/.

Az iparilag fejlett országok gyors fejlődésének egyik fő tényezője a tudományos és műszaki információk hatékony kihasználása. Az országos és nemzetközi információs rendszerek létrehozása egyben azt is jelenti, hogy az érdekelt országok olyan helyzetet teremtenek, amelyben a potenciális információfelhasználók nagy része mentesül a párhuzamosan végzett információfeltérési munkák terhéért és költségeitől.

Az ISI részvétele az országos információs rendszer létrehozásában és fejlesztésében abból áll, hogy már meglévő szolgáltatások szélesítésével és mélyítésével elősegíti a kutatók egymás közötti információcseréjét. Az ISI tájékoztatói szolgáltatásai kiterjednek a biológiai tudományok, a klinikai orvostan, a fizikai, kémiai és mezőgazdasági tudományok, a műszaki és a társadalomtudományok terére. A szolgáltatások a nemzeti információs rendszerek, központok munkájának kialakításánál, megalapozásánál a következő funkciók bázisul szolgálhatnak:

- szervezési tervezése;
- témafigyelő szolgálat;
- retrospektív információkeresés;
- SDI és dokumentum szolgáltatás.

A retrospektív keresés és az SDI szolgáltatás adatbázisát a Science Citation Index /SCI/ és a Social Science Citation Index /SSCI/ jelenti. Ez mintegy 3200 folyóiratfélésegből származó 500 ezer kur-

rens referátumán kívül 5 millió hivatkozást tartalmaz. Az adatbázis vagy az ISI ASCA előfizethető témafigyelő rendszerén keresztül használható, vagy mágnesszalagon megrendelhető az ISI-től; az ISI ellenszolgáltatás fejében átadja az ASCA rendszer számítógépi programjait is. Jelenleg a mágnesszalagok hetenként jelennek meg és 7 ország SDI rendszerében használatosak.

Az ISI részt vállal országos SDI rendszerek létrehozásában, segít a technológiai és személyi problémák megoldásában, biztosítja a felhasználók továbbképzését jövő rendszereihez és az oktatási anyagokat az igénylő ország nyelvében.

W. BITTORF /NDK/ előadásának /Determination of information requirement - the assumption for an effective SDI system = Az információs igények meghatározása - a hatásos SDI rendszer előfeltétele/ leglényegesebb mondanivalója, hogy a felhasználók igényének helyes meghatározása az SDI rendszer hatékonyságát döntő mértékben befolyásolja. Bemutatta azokat a sokirányú és egymást keresztező kapcsolatokat, amelyek a felhasználók igényeinek elemzése, a profilok kialakítása, a dokumentum indexelése és szelektálása során felmerülnek.

J. OLENSKI-nek /Lengyelország/, az NTMIK munkatársának előadása /Information about the SDI within the International Scientific and Technical Information System of the COMECON member states/ a KGST Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központjának SDI rendszerével foglalkozott. Megállapítása szerint az NTMIK mostanáig főleg hagyományos módszerrel dolgozott, de az ennek eredményeképpen felhalmozott több mint 30 000 adatlap lehetővé teszi az áttérést SDI szolgáltatás kialakítására. Jelenleg ennek az áttérésnek a munkálatai folynak, ESZR típusu számítógépekkel. E munka legfőbb szakaszai:

az NTMIK tagországok részére egységes gépparkot hoznak létre;

előkészítik a legfontosabb dokumentumok gépi feldolgozását;

kutatómunkát végeznek egy multidiszciplináris nyelv létrehozására az NTMIK központja és alrendszerei számára;

ESZR típusu számítógépekre kidolgozzák a szükséges programcsomagokat;

speciális software programcsomagokat dolgoznak ki az egyes alrendszerek céljaira.

Fenti munkákkal lehetővé teszik az SDI bevezetését a következő öt éves terv során az NTMIK legfontosabb alrendszereibe /publikált dokumentumok, tudományos és kutatási munkák bejelentései, disszertációk, gépi fordítások, szabványok, szabadalmak stb. alrendszerei/. Különösen fontos mindez a szabványok és szabadalmak terén, ahol elsőrendű feladat a szabványok összehasonlíthatóságának megoldása is. Ezekkel egyidőben alakítják ki az SDI szolgáltatást az elektronika és elektrotechnika /Informelektro/, valamint a kémia és a vegyipar /Inforchem/ alrendszerekben. Az SDI szolgáltatás bevezetéséig azonban még sok egyéb problémát kell megoldani, elsősorban az információkere-

só nyelvek és az indexelési alapelvek kialakítása területén. Még az egy országon belüli egységes információs rendszerben sem alkalmazható az SDI rendszer sikeresen, ha a terminológiailag nem egyértelmű meghatározások által keltett zaj nagy. Egyéb problémák, mint például az adatbankok teljességének biztosítása és a párhuzamos referálás elkerülése is megoldandók.

J.H. D'OLIER /Franciaország/ előadása a PASCAL /Programme Appliqué a la Sélection et a la Compilation Automatiques de la Littérature = Automatikus irodalomgyűjtő és válogató program/ rendszerről szólt. Ismertette ezt a rendszert, mely a felhasználói igények széles körét /bulletinek szerkesztése, SDI-szolgáltatás, retrospektív keresés, mágnesszalagos adatbázis összeállítása on-line keresési rendszerhez/ elégíti ki, viszonylag olcsón.

A rendszer kialakítói megoldották a multidiszciplinaritás problémáját. Lehetőséget nyújt a rendszer a Bulletin Signalétique /30 000 előfizető/ szerkesztésére, a nemzetközi szervezetekkel /EUSJDC, ICSU-AB, UNISIST/ való együttműködésre, programjaikban való részvétellel, hazai és külföldi dokumentációs központokkal való együttműködésre.

T.M. AITCHISON /Nagy-Britannia/ azokról a kutatásokról számolt be, amelyeket az INSPEC végzett az SDI szolgáltatások témájával foglalkozva /INSPEC research in the SDI/.

Az INSPEC 1967 óta foglalkozik SDI szolgáltatással kapcsolatos kutatásokkal. 1967-1969 között, amikor a Science Abstracts előállítását átállították számítógépre és fényszedésre, egyben nagyszabású kutatást folytattak "INSPEC SDI vizsgálat" címmel. Ennek keretében mintegy 600 elektronikai szakember tanulmányozta az SDI rendszerek gazdaságosságát és értékét a felhasználók szempontjából. Felmérésre került az is, hogy az SDI szolgáltatás milyen változásokat okoz az igénylők információfelhasználásában. A vizsgálat két és fél évig tartott.

A kísérlet elején felmérték a felhasználók egy csoportjának információfelhasználási szokásait, majd két évig SDI szolgáltatást nyújtottak részükre; a felmérést a kísérleti időszak végén megismételték; összehasonlításképpen egy másik, azonos létszámú csoporttal is elvégezték a felmérést, de ez a csoport SDI szolgáltatást nem kapott. A felmérés bebizonyította, hogy az SDI szolgáltatás a felhasználókat a releváns referátumok kiválasztásában segítette, könnyebbé tette számukra ismereteik állandó korszerűsítését, csökkentette a rendszeresen olvasott folyóiratok számát, és nem utolsósorban erősítette azt az érzésüket, hogy a fejlődés fő áramában élnek.

Az SDI vizsgálat alapja egy korlátozott terjedelmű számítógépes SDI szolgáltatás volt. A vizsgálat eredményeképpen ez került nyilvános kereskedelmi forgalomba 1970-ben. 1971 áprilisától azonban összevonták az INSPEC rendszerével, és így a szolgáltatás felölelte az INSPEC teljes szakterületét. Ezzel egyidőben áttértek az addig használt tárgyszórendszerrel a szabad tárgyszavas keresésre. Lehetőség nyílt arra is, hogy a felhasználók közül azok, akik úgy találták helyesnek, maguk szerkesszék meg a keresőprofil. Ezek hatékonyságát folyamatosan összevetették az INSPEC szakemberei által készített ke-

resóprofilokéval. Az eredmény azt mutatta, hogy a maguk szerkesztette keresőprofilal dolgozók /akik természetesen az INSPEC SDI kézikönyvet használták/ lényegében pontosabb, tehát információs szempontból hatékonyabb, de lassabb futású profilokat szerkesztettek, mint az INSPEC szakemberei.

Az INSPEC a British Library Research and Development Division megbízásából jelenleg 9 kutatási programot folytat, melyek közül 2 közvetlenül kapcsolatos az SDI-vel. Az első az SDI szolgáltatások output-jainak relevancia szerinti összehasonlító rangsorolásával foglalkozik. A másik a költségek, a kivitel és a könnyű használhatóság szempontjából hasonlítja össze a különböző keresési stratégiákat. Ezekben a kutatásokon kívül fejlesztési munka folyik az INSPEC SDI keresési rendszerének háromoldalú hierarchikus osztályozás, a tezaurusból vett deskriptorok és a szabad tárgyszavak révén történő feltárással való kibővítésére.

J. OLENSKI /Lengyelország/ második előadásában az UNISIST szerepéről beszélt a bibliográfiai leírás és formátumok nemzetközi egységesítésében./The UNISIST and its role in the international unification of bibliographic descriptions and formats/.

Az UNISIST az egységesítés és szabványosítás területén szorosan együttműködik az ISO-val, a FID-del, az ICSU-AB-vel stb. 1971-ben 22 javaslatot adtak közre az alábbi problémákkal kapcsolatban:

a könyvtári és információs tevékenység statisztikája

gépi formátumok

hagyományos formátumok

információs nyelvek

a/ osztályozás a tudomány és technika területén

b/ "mély-indexelő" nyelvek /tezauszok/

a referálás módszerei

a bibliográfiai leírás kidolgozásának módszerei

információs rendszerek szerkezete és működése az UNISIST keretében

kiadói tevékenység

tudományos és egyéb intézmények tevékenysége.

Jelenleg a tezauszok egységes rendszerének a kidolgozása folyik.

H. VIGNE /Franciaország/ előadása /The SDI service of the National Scientific Research Center/ a franciaországi SDI-ről szól. Ennek

keretében PASCAL-VIRA software rendszert használnak IBM 370/175 számítógépen, és Lyonban CII IRIS 80 számítógépen. A legfontosabb információbázis a Chemical Abstracts Condensates és a World Aluminium Abstracts and Metadex mágnesszalagos szolgáltatás. Átlag heti 15 000 egységet küldenek az előfizetőknek, és az adatbank éves növekedése 400 ezer adatra tehető.

R. KOPACEK - J. NESICKY - R. VLASAK az SDI szolgáltatások csehszlovákiai tapasztalatairól számoltak be. /Organization of SDI services basing upon foreign data bases in the central technology base system of the Czechoslovakian INTE network - Idegen nyelvű adatbázisokra alapozott SDI szolgáltatás szervezése a csehszlovák tudományos és műszaki tájékoztatási hálózat Központi Technológiai Bázisa keretében./ A csehszlovák UVTEI keretein belül az országos információs hálózat integráltságának biztosítására Központi Technológiai Bázis-t alapítottak. Ez az intézet egyben a KGST NTMIK Tanácsa is. Az információfeldolgozásához ESZR típusú számítógépet használnak, elsőként a CAC mágnesszalagokra alapozott SDI szolgáltatáshoz. Jelenleg 160 előfizető számára mintegy 1000 profil üzemel.

Az SDI rendszert használó multidiszciplináris tudományos szervezetekkel volt kapcsolatos Cz. DANILOWICZ /Lengyelország/ előadása /The problem of SDI in a multidisciplinary scientific organization/. Az egyes intézmények által igényelt SDI szolgáltatás az adott intézmény szerepétől alapvetően függ. Ennek keretében részletezte

az SDI rendszer funkcióját tudományos akadémia esetében;

az SDI szolgáltatás kiterjesztésének lehetőségét egy körzetre vagy országra.

Az SDI szolgáltatással és a tudományos akadémiai tájékoztatással kapcsolatosan külön hangsúlyt kapott

az SDI rendszer integritásának problémája;

az SDI hatékonyságát korlátozó tényezők;

a többlépcsős implementáció szükségessége.

J. WAKAN /Lengyelország/ az SDI szolgáltatás szerepét vizsgálta a nehézipari és gépipari minisztériumok tudományos és műszaki tájékoztatásában /SDI in the scientific and technical information systems of the ministry of heavy industry and ministry of engineering industry/. Előadása szerint a minisztériumok számára az SDI szolgáltatás két lépcsőre bontható: az ágazati és az egyéni szintű felhasználásra. Az SDI szerepe ilyenkor a közvetítés az intézmény és az egyén információfelhasználása között. Az SDI szolgáltatást IBM/360-as számítógéppel kívánják biztosítani. A SAGO-IBM/360 inverz felépítésű információkereső tezauruszt használ. Retrospektív keresésre is használható. Az indexelés kívánt mélységét a deszkriptornyelv biztosítja. A programot automatikus tezaurusz szerkesztő rendszer egészíti ki.

Az utolsó előadást H. VIGNE tartotta a francia számítógép háló-

zatról /The CYKLADY computer network/. Bevezetőjében azt a legfejlettebb számítógépes hálózatokkal - mint pl. az USA ARPANET - vetette össze, részletezve a tárgyalt hálózatok legjellemzőbb karakterisztikáit. Szó esett az adattárolás és -továbbítás problémáiról. Az előadás részletezte a számítógép hálózatok hasznosságát az országos SDI rendszerben, ahol az elsősorban az információterjesztés hatékonyságának növelését jelenti. A CYKLADY-n belül az egymástól helyileg távol eső intézményekben létrejött /termokémiai, környezetvédelmi, fémtchnológiai, gyógyszer, kristálytani/ adatbankok sikeresen működnek együtt.

Eddig több ország jelentette be, hogy csatlakozni kíván a CYKLADY hálózathoz.

Végezetül az előadás kitért a számítógépes hálózatok fejlődési tendenciáira, a felhasználókkal való kapcsolat problémáira, az árákra és a más országokkal történő kooperációra.

VÖLGYES T.: Az Első lengyel Országos Szelektív Információsztálgáltatási Konferencia. Wroclaw - Polanica - Zdroj, 1974. szeptember 10-13.

Az utóbbi években megnehezedett az információs igények kielégítése. A megnövekedett igények egy részére megoldás a szelektív információszolgáltatás /SDI/. Ennek terjesztése érdekében rendezték meg Lengyelországban az Első Országos Konferenciát az említett témában. A konferencián elhangzott 13 előadásban szó esett az INSPEC-ről /Information Service in Physics, Elektrotechnology and Control/, az ISI-ről /Institute for Scientific Information/, a Bulletin Signalétique szerkesztéséről, a mágnesszalagos információterjesztés technikájáról, az ezt a célt szolgáló országos számítógépes hálózatokról, és nem utolsósorban az NTMIR-en belül kialakítandó SDI rendszerről. A cikk az elhangzott előadások anyagát ismerteti.

VÖLGYES, T.: First Polish National Conference on Selective Dissemination of Information, Wroclaw-Polanica-Zdroj, 10-13. September 1974.

In the last years it has become rather difficult to satisfy the informations needs of users. Only the SDI /Selective Dissemination of Information/ can meet the increased demand. This led Poland to convene a conference on this topic. In the 13 papers presented at the

conference mention was made of the INSPEC /Information Service in Physics, Electrotechnology and Control/, ISI /Institute for Scientific Information/, the editing of the Bulletin Signalétique, the technology, the dissemination of information on magnetic tapes, the national computer networks and, last but not least the SDI of the International Center for Scientific and Technical Information of the CMEA. The article reviews the papers presented.

ВЕЛЬДЕШ, Т.: I. Конференция по избирательному распространению информации. Вроцлав - Польша - Здрой, 10-13 сентября 1974 г.

В последние годы значительно усложнилось удовлетворение информационной потребности и возросшая потребность может быть удовлетворена с помощью так называемого избирательного распространения информации. По этой теме в Польше была организована I. конференция. 13 прочитанных на конференции докладов занимались с системой ИРП, создаваемой в рамках МСИТИ, с вопросами оставления INSPEC, ISI, Bulletin Signalétique, с техникой распространения информации на магнитных лентах и о государственных сетями вычислительных центров. В статье подробно излагается материал конференции.

VÖLGYES, T.: Erste polnische Landeskonferenz über den Selektiven Informationsdienst. Wrocław-Polanica-Zdrój, 10-13. September 1974.

In den letzten Jahren traf die Befriedigung des Informationsbedarfs auf zunehmende Schwierigkeiten. Dem wachsenden Bedarf an Information kann nur der Selektive Informationsdienst /SDI/ gerecht werden. Hierüber würde die Konferenz veranstaltet. In den 13 Vorträgen wurden das INSPEC /Information Service in Physics, Electrotechnology and Control/, das ISI /Institute for Scientific Information/, die Redigierung des Bulletin Signalétique, die Technik der Verbreitung von Informationen auf Magnetbändern, die nationalen EDV-Netze und nicht zuletzt das SDI der sozialistischen Ländern behandelt. Der Artikel gibt eine Übersicht des Inhalts der Vorträge.